

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 13/2025 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Toni Tuomainen, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos, yksikön päällikkö Janne Öberg, valtiovarainministeriö
- johtaja Jaska Siikavirta, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Päivi Lahtinen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- johtaja Niina Oresmaa, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- hallintojohtaja Jussi Luomajärvi, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- hallintojohtaja Lauri Tanner, HUS-yhtymä
- kehittäispäällikkö Vesa-Pekka Tervo, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- vs. pelastusjohtaja Teemu-Taavetti Toivonen, Pirkanmaan hyvinvointialue
- Hankinta- ja valvontajohtaja Arja Heikkinen, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- erityisasiantuntija Minttu Ojanen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- puheenjohtaja Hanna Sykkö, Suomen potilasasiavastaavat ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Puolustusvoimat
- Säteilyturvakeskus
- Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Etelä-Karjalan hyvinvointialue
- Helsingin kaupunki
- HUS-yhtymä
- Keski-Suomen hyvinvointialue
- Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
- Pirkanmaan hyvinvointialue

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
- Päijät-Hämeen hyvinvointialue
- Satakunnan hyvinvointialue
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- puheenjohtaja Hanna Sykkö, Suomen potilasasiavastaavat ry
- Hyvinvointiala HALI ry
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- Kuluttajaliitto ry
- Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- Suomen Lääkäriliitto ry
- Tehy ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Pohjanmaan hyvinvointialue

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtion aluehallintouudistukseen liittyen laki Lupa- ja valvontavirastosta, laki elinvoimakeskuksista sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta ja laki Ahvenanmaan valtionvirastosta. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi valtion aluehallintouudistukseen liittyviä muita lakeja sekä kumottavaksi laki aluehallintovirastoista, laki Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirastosta ja laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta. Uudistuksen myötä perustetaan uusi valtakunnallinen Lupa- ja valvontavirasto ja kymmenen alueellista elinvoimakeskusta. Samalla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira), kuuden aluehallintoviraston ja viidentoista ELY-keskuksen toiminta päättyy. Ahvenanmaan valtionvirasto jatkaa toimintaansa Ahvenanmaan maakunnassa. Uudistuksessa ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia virastojen tehtäviä koskevaan aineellisoikeudelliseen lainsäädäntöön. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2026.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on tarkastellut ehdotusta toimialansa kannalta. Valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisissa uudistusta kannatettiin laajasti. Uudistus selkeyttää virastorakennetta ja tehtävänjakoa valtionhallinnossa, vähentää tehtävien päällekkäisyyttä ja mahdollistaa palvelujen tuottamisen vaikuttavammin, yhdenvertaisemmin, tehokkaammin ja laadukkaammin. Lisäksi uudistus edistää kansalaisten ja yritysten yhdenvertaisuutta yhtenäisen lupa- ja valvontatoiminnan myötä ja lisää päätösten ennakoitavuutta.

Lupa- ja valvontaviraston perustaminen ja valvonnan yhdenmukaistaminen

Uuteen Lupa- ja valvontavirastoon kootaan pääasiassa nykyisten aluehallintovirastojen ja Valviran tehtävät sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

-vastuualueelle kuuluvat tehtävät. Virasto on oikeudelliselta asemaltaan keskushallinnon valtakunnallinen virasto ja siten kielilaissa tarkoitettu tavoin kaksikielinen viranomainen. Virasto organisoituu toimialaosastoihin. Sosiaali- ja terveystoimialan osasto tulee sisällöltään, henkilöstömäärältään ja asiamäärältään muodostamaan merkittävän kokonaisuuden perustettavasta Lupa- ja valvontavirastosta ja sen tehtävistä. Sosiaali- ja terveystoimialalla tehtävät koostuvat sosiaali- ja terveydenhuollon, mukaan lukien, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, terveydensuojelun sekä alkoholi- ja tupakkahallinnon ja adoptioasioiden hallinnon, lupa- ja rekisteröintitehtävistä, ohjaustehtävistä, valvonta- ja rahoitustehtävistä sekä eräistä muutoksenhakuviranomaistehtävistä.

Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan viranomaisrakenne selkiytyy, kun kuuden aluehallintoviraston ja yhden keskusviraston (Valvira) tilalle tulee yksi valtakunnallinen viranomainen. Valiokunta yhtyy esityksessä ja valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esiin tuotuun siitä, että Valviran ja aluehallintovirastojen valvontatehtävien hoitamisen yhdenmukaisuuteen liittyviä haasteita, tehtävien päällekkäisyyksiä tai epäselvyyksiä työjaossa tai ohjaussuhteissa ei ole mahdollista ratkaista pelkästään nykyrakenteessa tehtävänjaon muuttamisella vaan ne edellyttävät myös rakenteiden muuttamista. Valtakunnallisen viraston toimintatapojen, ratkaisukäytäntöjen ja palvelutason yhtenäisyys koko maassa turvaa valiokunnan käsityksen mukaan nykyistä paremmin asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun eri puolilla maata.

Valiokunta pitää hyvänä, että uuden Lupa- ja valvontaviraston resursseja ja asiantuntemusta voidaan johtaa ja kohdentaa valtakunnallisesti tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla ja hyödyntää valtakunnallisia työjonoja. Uusi virastorakenne edesauttaa myös nykyistä nopeampaa ja asiantuntevampaa asioiden käsittelyä ja yhdenmukaistaa koko maan tasolla asioiden käsittelyaikoja ja käsittelytapoja. Viraston rakenne ja voimavarat mahdollistavat kokonaan uusien, asiakaslähtöisempien ja vaikuttavampien digitalisaation tukemien valvonnan menettelytapojen luomisen sekä osaamisen laaja-alaisen käytön.

Valiokunta pitää myönteisenä myös sitä, että ehdotettavan sääntelyn voidaan arvioida yhdenmukaistavan ja sujuvoittavan lupa- ja valvontakäytäntöjä. Nykyisin valvovien viranomaisten ratkaisut ja tulkinnat lain soveltamisesta ovat saattaneet samankaltaisissa asioissa poiketa toisistaan, mihin myös useat valiokunnan kuulemat tahot ovat kiinnittäneet huomiota. Ratkaisukäytäntöjen yhtenäisyyteen liittyen valiokunta pitää tärkeänä, että uuden viraston toiminnassa varmistetaan hallitusohjelman linjausten mukaisesti myös se, etteivät erilaisten lupien myöntämistä koskevat ehdot ole laissa säädettyä tiukemmat, sekä se, ettei valvova viranomainen nojautu sellaisiin suosituksenomaisiin linjauksiin, jotka eivät perustu lakiin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille huolta siitä, ovatko monialaisen jättiviraston osastojen väliset synergiahyödyt suurempia kuin suuren viraston tuoma organisatorinen monimutkaisuus ja ketteryyden haasteet. Valiokunta korostaa, etteivät tavoitellut muutokset tapahdu pelkästään uuden viraston perustamisella, vaan perustamisen jälkeen tulee kehittää viraston toimintatapoja, muodostaa uusia yhteistyörakenteita ja määrittää yhdyspintoja valvottaviin. Myös ohjaavien ministeriöiden tulee varmistaa, että uusi virasto alkaa kehittää suunnitelmallisesti valtakunnallisia prosesseja, käytäntöjä ja laintulkintoja ja ottaa ne ketterästi käyttöön. Valiokunta painottaa, että uuden viraston toiminnassa on tärkeää turvata jouhevien ja yhtenäisten lupa-

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

ja valvontaprosessien lisäksi asiakaslähtöisyys sekä se, että palveluja on saatavilla muutoinkin kuin sähköisesti. Lisäksi on tärkeää taata ruotsinkielisten palvelujen tosiasiallinen saatavuus koko maassa.

Valiokunta toteaa, että Lupa- ja valvontavirastolla on merkittävä rooli kansalaisten perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumisen seuraajana ja etenkin haavoittuvassa asemassa olevien potilaiden ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisen turvaamisessa. Valiokunta painottaa viranomaisvalvonnan merkitystä jatkossakin, vaikka valvonnan painopistettä on siirretty myös omavalvontaan. Tehokas ja vaikuttava sekä oikeusturvaa edistävä valvonta edellyttää edelleenkin valvontaviranomaisen ennakoivaa valvontaa sekä epäkohtailmoituksiin tai kanteluihin perustuvaa jälkikäteisvalvontaa. Vaikka omavalvonnan kehittäminen ja tehostaminen on sinänsä tärkeää, valiokunta toteaa, ettei se ole perusoikeuksien toteutumisen edistämisen kannalta yksinomaan riittävää. Valiokunta pitääkin Lupa- ja valvontaviraston viranomaisvalvonnan toimintaedellytysten turvaamista tärkeänä ottaen huomioon, että valvonnan tarpeen voidaan arvioida lisääntyvän väestön palvelutarpeen kasvaessa ikääntymisen myötä. Lisäksi valiokunta korostaa eri viranomaisten yhteistyön tärkeyttä sekä eri viranomaisten valvontatoiminnassa ja potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnassa kertyvän tiedon hyödyntämistä valvonnassa.

Valiokunta kiinnittää huomiota eri viranomaisten yhteistyön tärkeyteen myös hyvinvointialueiden ohjauksessa. Hyvinvointialueiden järjestämistehtävän tuki edellyttää yhdenmukaista laillisuusvalvontaa sekä yhdensuuntaista kansallista ohjausta ja tukea Lupa- ja valvontaviraston lisäksi kaikilta ohjaukseen kytkeytyviltä tahoilta, kuten ministeriöiltä. Sosiaali- ja terveyspalveluja ohjaavien valtion viranomaisten tulee toimia hallinnon eri tasoilla tiiviissä yhteistyössä, sillä näin voidaan saada suurin hyöty ja vaikuttavuus ohjausresursseista. Valvonta on tärkeä tuki hyvinvointialueille asetettujen tavoitteiden toteutumisessa ja ohjauksessa ja toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnalla on tälläkin hetkellä yhteys sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan lainsäädännön kehittämiseen, valmisteluun ja toimeenpanoon, mutta myös seurantaan. Nyt ehdotetut muutokset mahdollistavat valiokunnan näkemyksen mukaan entistä tehokkaammin laillisuusvalvonnan ja laillisuusohjauksen kytkemisen osaksi tätä ohjauksen kokonaisuutta.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota Uudenmaan erillisratkaisun asettamiin vaatimuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnalle suhteessa hyvinvointialueiden, HUS-yhtymän ja Helsingin kaupungin valvontaan ja omavalvontavelvoitteisiin. Tämä tulee huomioida erikseen myös viranomaisvalvonnassa, erityisesti eteläisen yhteistyöalueen osalta, jotta voidaan tuottaa yhdenmukaista ohjausta.

Valiokunta toteaa, että myös Lupa- ja valvontavirastoon kohdistuva valtiovarainministeriön yleishallinnollinen ohjaus sekä sosiaali- ja terveysministeriön toimialaohjaus edellyttävät yhteensovittamista ottaen huomioon valvonnan resurssitarpeet sekä toisaalta toiminnan tehostamisen tarpeet. Sosiaali- ja terveyspalvelujen riittävän saatavuuden ja asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamisen näkökulmasta valiokunta pitää tärkeänä turvata Lupa- ja valvontaviranomaisen riittävät voimavarat valvontaan, mitä tavoitetta tulee turvata myös resurssiohjauksella.

Teknisenä huomiota valiokunta toteaa, että esityksessä esitetään muutettavaksi (lakiehdotus 243) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojelulaitoksista annetun lain (1379/2010) 2 §, vaikka kyseessä on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä an-

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

netun lain (1379/2010) 2 §. Valiokunta ehdottaa lain nimikkeen ja johtolauseen korjaamista edellä todetulla tavalla lakiehdotuksesta 243.

Alueellisen asiantuntemuksen turvaaminen

Ehdotetun Lupa- ja valvontavirastosta annettavan lain mukaan virastolla on päätoimipaikka Tampereella ja toimipaikka Hämeenlinnassa. Lisäksi virastolla on vähintään yksi toimipaikka kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueilla, minkä lisäksi virastolla voi olla muitakin toimipaikkoja ja työtekopaikkoja. Viraston toimipaikkaverkostosta määrätään viraston työjärjestyksessä, jota koskeva ehdotus laaditaan virastouudistushankkeen toimeenpanohankkeessa. Esityksen mukaan virasto toimii valtakunnallisesti, mutta alueellisissa toimipaikoissa laajalla toimipaikkaverkostolla. Esityksen mukaan esitettyjen lainmuutosten taikka virastouudistuksen itsessään ei arvioida aiheuttavan välitöntä muutostarvetta nykyiseen toimipaikkaverkostoon.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin huoli alueellisen asiantuntemuksen turvaamisesta valvontatehtävissä, jos alueellisia toimipaikkoja jatkossa vähennettäisiin. Tuotiin esiin, että viraston toimipaikkojen sijoittamiseen valtakunnallisesti jää ehdotetun lainsäädännön perusteella merkittävää harkinnanvaraa. Valvonnan laadun ja tehokkuuden arvioitiin heikentyvän, jos alueen ja sen erityispiirteiden tuntemus häviää. Alueellisen läsnäolon turvaamiseksi esitettiin muun muassa, että toimipaikoista tulee säätää valtioneuvoston asetuksessa Lupa- ja valvontavirastosta eikä määrätä viraston työjärjestyksessä. Toisaalta tuotiin myös esille, että valvontatoiminta on muuttunut ja muuttumassa enenevässä määrin paikkariippumattomaksi, jolloin viraston fyysisillä toimipaikoilla on vain vähän merkitystä käytännön valvontatoiminnan tehokkuuden kannalta.

Saadun selvityksen mukaan Lupa- ja valvontavirasto aloittaa toimintansa nykyisten aluehallintovirastojen toimipaikkaverkostossa ja aluehallintovirastojen nykyiset työskentelypisteet säilyvät. Virkamiesten virkapaikkoja ei lähtökohtaisesti muuteta, mikä tarkoittaa virkapaikkojen säilymistä alueilla. Tulevan viraston toimivan johdon keskeinen tehtävä on varmistaa, että vaihtuvuustilanteissa arvioidaan tarpeet sijoittaa virkapaikkoja alueellisen toiminnan turvaavalla tavalla. Lisäksi Lupa- ja valvontaviraston ohjausryhmän tehtävänä on seurata viraston alueellista läsnäoloa ja yhteistyötä. Valmistelun lähtökohtana on saadun selvityksen mukaan ollut valtiovarainministeriön antama suositus koskien, joka koskee valtionhallinnon toimintojen järjestämisessä noudatettavia periaatteita (VN/11537/2021), sekä valtioneuvoston 27.3.2024 päättämä Valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen valtakunnallinen suunnitelma 2024—2027 (VM/2024/45), joiden lähtökohtana on, että viraston toimipaikoista ja niiden sijainnista määrätään viraston työjärjestyksellä ja että valtionhallinnon ketteryys turvataan vähentämällä toimipaikkoja koskevaa sääntelyä.

Valiokunta painottaa alueellisen asiantuntemuksen tärkeyttä Lupa- ja valvontaviraston toiminnassa koko maan alueella. Hyvän valvonnan tulee perustua alueellisiin ja paikallisiin olosuhteisiin ja siihen, että valvontaviranomainen on helposti palvelun käyttäjien ja palvelun järjestäjän saavutettavissa ja tavoitettavissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksessa turvataan jatkosakin riittävän kattava toimipaikkaverkosto, sillä osa viraston tehtävistä edellyttää alueellista läsnäoloa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnassa on tärkeää pystyä tarvittaessa suorittamaan tarkastuksia eri valvontakohteissa ja näiden tarkastusten tekemiseen tulee olla valmius

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

myös nopealla aikataululla. Myös esimerkiksi palveluntuottajien yhteistyö lupa- ja valvontaviranomaisen kanssa on tärkeää jo toiminnan aloittamista koskevassa suunnitteluvaiheessa.

Valiokunta pitää tärkeänä seurata uudistuksen toimeenpanoa toimipaikkaverkoston ja alueellisen asiantuntemuksen turvaamisen osalta sekä tähän liittyen uudistuksen vaikutuksia potilas- ja asiakasturvallisuuteen ja ehdottaa tältä osin uudistuksen seurantaan koskevan lausumaehdotuksen sisällyttämistä hallintovaliokunnan mietintöön.

Varautumisen alueellinen yhteistyö

Laissa Lupa- ja valvontavirastosta ehdotetaan säädettäväksi viraston tehtävänä olevasta varautumisen alueellisen yhteistyön järjestämisestä. Varautumisen alueellinen yhteistyö on esityksen mukaan järjestettävä varautumisen yhteistyöalueilla, joilla tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021) tarkoitettujen yhteistyöalueiden kanssa maantieteellisesti yhtenäisiä alueita. Esityksen mukaan laissa säädetään nykyistä tarkemmin, mitä varautumisen alueellinen yhteistyö sisältää. Tehtävän hoitaminen maantieteellisellä varautumisen yhteistyöalueella varmistaa valtakunnallisen viraston alueellisen läsnäolon ja yhteistoiminnan toteutumisen alueellisten viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Tehtävien siirrossa ei muuteta toimialakohtaista varautumista tai sen yhteensovittamista.

Valiokunta katsoo, että varautumisen yhteistyöalueiden määrittely sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueen kanssa maantieteellisesti yhtenäisiksi alueiksi edistää alueellista varautumista paremmin kuin nykyinen, aluehallintovirastojen toimialueisiin perustuva aluejako. Uudistus tuo selkeyttä ja vahvistaa velvoitetta alueelliseen varautumisyhteistyöhön. Toimintamalli selkeyttää työnjakoa, parantaa tiedonvaihtoa ja tuo virastolle keskeisen roolin varautumis- ja kriisivalmiuden kehittämisessä. Tämä on perusteltua ja tarpeellista yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän näkökulmasta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa todettiin kuitenkin jäävän epäselväksi, miten esitetyt lainsäädännön täsmennykset vahvistavat varautumisvastuiden yhteensovittamista. Lisäksi tuotiin esiin, että Lupa- ja valvontaviraston alueellisen varautumisen yhteistyötehtävään liittyen esityksessä tulisi tunnistaa selkeämmin sisäministeriön ohjaukseen liittyvä johtamis- ja ohjausrooli, jotta varautumistoimien yhteensovittaminen olisi mahdollisimman tehokasta ja johdonmukaista. Valiokunta toteaa, että valmiuslain 13 §:n mukaan varautumista johtavat ja valvovat valtioneuvosto sekä kukin ministeriö toimialallaan ja kukin ministeriö yhteensovittaa varautumista omalla toimialallaan. Saadun selvityksen mukaan Lupa- ja valvontavirasto ei johda eri hallinnonalojen varautumista tai varautumisen yhteensovittamista, vaan sen tehtävänä on esityksen mukaan järjestää yhteistoimintaa alueen eri toimijoiden kanssa, jotta eri hallinnonalat ja toimijat alueella voivat yhdessä toimien päästä yhteiseen tavoitteeseen alueen varautumisesta ja sen tilasta. Tarkennus konkretisoi yhteensovittamistavoitteen eri toimijoiden yhdessä tehtäväksi työksi, jonka Lupa- ja valvontavirasto olisi jatkossa velvollinen järjestämään. Sisäministeriö vastaa aluehallinnon yhteisestä varautumisesta ja siten uuden Lupa- ja valvontaviraston yhteistyön järjestämiseen kuuluvan tehtävän ohjaamisesta valtakunnallisesti. Sisäministeriö ei kuitenkaan johda tai ohjaa jatkossakaan eri hallinnonalojen omaa varautumista tai muiden hallinnonalojen vastuulla olevaa kyseisen hallinnonalan varautumisen yhteensovittamista. Valiokunta pitää mainittuja linjauksia perusteltuina. Saadun selvityksen mukaan alueellisen varautumisen kehittäminen myös jatkuu si-

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

säministeriön ja valtiovarainministeriön asettamassa alueellisen varautumisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan kehittämishankkeessa, mitä valiokunta pitää myönteisenä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että alueellisen varautumisen mallin toimivuuden osalta haasteellisinta voi olla erityisesti laaja-alaisiin uhkiin, kuten säteilyvaaratilanteisiin, varautuminen. Nämä edellyttävät poikkihallinnollista koordinaatiota sekä eri toimijoiden kattavaa tavoittamista ja ohjaamista. Valiokunta pitääkin tärkeänä varmistaa, että Lupa- ja valvontavirastolla on riittävä operatiivinen kyky, kuten ympärivuorokautinen päivystys, toimia vakavissa vaaratilanteissa. Valiokunta ehdottaa, että hallintovaliokunta arvioi vielä tältä osin alueellisen varautumisen kyvykkyyden toteutumista.

Puolustusvoimien järjestämä terveydenhuolto ja sen valvonta

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin tarve selkeyttää terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain (322/1987) sääntelyä palauttamalla lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain voimaantulon myötä kumottuja 6 §:n 2 ja 3 momentteja vastaava sääntely. Kumotussa 2 momentissa säädettiin, että terveydenhuollon järjestämisestä Puolustusvoimissa vastaa Puolustusvoimien logistiikkalaitos. Kumotussa 3 momentissa säädettiin, että Puolustusvoimien järjestämää tai tuottamaa terveydenhuoltoa Suomen alueen ulkopuolella valvoo pääesikunta, minkä lisäksi pääesikunta valvoo puolustusvoimien itse toteuttamaa terveydenhuoltoa puolustustilalaissa (1083/1991) tarkoitetun puolustustilan aikana ja sovellettaessa valmiuslain (1552/2011) II osan säännöksiä lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Valiokunta ehdottaa edellä todetun terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain kumotun 6 §:n 3 momentin mukaisen sääntelyn palauttamista mainittuun lakiin, sillä säännöksen kumoamisen jälkeen on jäänyt lainsäädännöllisesti epäselväksi, mikä viranomainen valvoo Puolustusvoimien järjestämää tai tuottamaa terveydenhuoltoa Suomen alueen ulkopuolella ja Puolustusvoimien itse toteuttamaa terveydenhuoltoa puolustustilan aikana sekä edellä mainituissa poikkeusoloissa. Lisäksi valiokunta ehdottaa edellä todetun terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain kumotun 6 §:n 2 momentin mukaisen sääntelyn palauttamista mainittuun lakiin, sillä valiokunta pitää lain soveltajalle selkeämpänä, että Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen tehtävä terveydenhuollon järjestämisestä vastaavana pääesikunnan alaisena sotilaslaitoksena ilmenee suoraan terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetusta laista, vaikka puolustusvoimista annetun lain 27 b §:ssä säädetäänkin Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen tehtävästä. Kielellisenä tarkistuksena valiokunta ehdottaa terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain 6 §:n 1 momentin muuttamista siten, että Pääesikunta kirjoitetaan nykyisen kirjoitustavan mukaisesti isolla alkukirjaimella.

Valiokunta ehdottaa terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain 6 §:n muutettavaksi esimerkiksi seuraavasti:

Puolustusvoimien terveydenhuollon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat **Pääesikunnalle**.

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

Terveysthuollon järjestämisestä Puolustusvoimissa vastaa Puolustusvoimien logistiikkalaitos.

Lupa- ja valvontavirasto valvoo (*Poist.* 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun) Puolustusvoimien **tämän tai muun lain nojalla järjestämän tai tuottaman** terveysthuollon lainmukaisuutta ja antaa siihen liittyvää ohjausta. **Puolustusvoimien järjestämää tai tuottamaa terveysthuoltoa Suomen alueen ulkopuolella valvoo kuitenkin Pääesikunta. Pääesikunta valvoo lisäksi Puolustusvoimien itse toteuttamaa terveysthuoltoa puolustustilalaissa (1083/1991) tarkoitetun puolustustilan aikana ja sovellettaessa valmiuslain (1552/2011) II osan säännöksiä lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.**

Uudistuksen voimaantulo ja resurssien turvaaminen

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty huolta siitä, ettei uudistuksen toimeenpanoon ole varattu tarpeeksi aikaa. On tuotu esiin, että nopea voimaantulo voi vaarantaa hallituksen esityksessä kuvattujen muutosten asianmukaisen toteuttamisen ja sen varmistamisen, että muun muassa kaikki viraston tarvitsemat järjestelmät saadaan toimimaan. Lisäksi asiantuntijakuulemisissa korostettiin riittävien valvontaresurssien turvaamisen tärkeyttä ja resurssien turvaamista erityisesti uuden Lupa- ja valvontaviraston perustamisvaiheessa. Tuotiin myös esille, että valvontaviranomaisten resurssit ovat jo nykyisin riittämättömät, millä voi olla vaikutusta muun muassa sosiaali- ja terveysthuollon lupa-asoiden käsittelyaikoihin ja sitä kautta sosiaali- ja terveysalan yritysten pääsyyn markkinoille.

Valiokunta pitää tärkeänä uudistuksen toimeenpanon turvaamista ajallisesti sekä resurssien puolesta siten, että valvontatoiminta ja lupamenettelyt voivat jatkua sujuvasti ja häiriöttömästi. Erityisesti uuden Lupa- ja valvontaviraston perustamisvaiheessa on tärkeää varmistaa riittävät resurssit uusien toimintatapojen luomiseen sekä parhaiden käytänteiden tunnistamiseen ja käyttöönottoon. Valiokunta pitää tärkeänä myös sitä, että sosiaali- ja terveysthuollon palveluntuottajien Soteri-rekisterin jatkokehitykseen panostetaan edelleen toimeenpanon häiriöttömyyden mahdollistamiseksi. Vaikka valiokunta pitää toiminnan tehostamista ja sitä kautta säästöjen aikaansaamista tärkeänä, valiokunta myös korostaa, ettei toiminnan tehostaminen saa näkyä sosiaali- ja terveysthuollon valvonnan heikentymisenä. Lupa- ja valvontaviraston resursseja kohdennettaessa on tärkeää huomioida etenkin haavoittuvassa asemassa olevien potilaiden ja asiakkaiden oikeuksien edistäminen.

Saadun selvityksen mukaan toiminnan häiriöttömän siirtymän varmistaminen on uuden viraston toimeenpanon suunnittelussa keskeisin tehtävä ja suunnittelussa on nimenomaisesti varauduttu luomaan edellytykset valtakunnallisen toiminnan käynnistämiseksi siten, että valvonnan voimavarat ja jatkuvuus varmistetaan, mitä valiokunta pitää myönteisenä. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä seurata jatkossa toimeenpanon sujuvuutta sekä Lupa- ja valvontaviraston resurssien riittävyyttä.

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.4.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps (osittain)
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Ville Väyrynen kok (osittain)
jäsen Henrik Wickström r (osittain)
varajäsen Mari Kaunistola kok
varajäsen Aki Lindén sd (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Pirjo Kainulainen

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd, vihr, vas

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Kannatamme hallituksen esitystä perustaa uusi valtakunnallinen Lupa- ja valvontavirasto ja lopettaa samalla Valviran ja kuuden aluehallintoviraston toiminta. Kannatamme esityksen tavoitteita vahvistaa yhdenmukaista lupa- ja valvontakäytäntöä sekä sujuvoittaa lupaprosesseja, tuottaa palveluita vaikuttavammin, yhdenvertaisemmin, tehokkaammin, laadukkaammin ja saavutettavammin sekä edistää kansalaisten ja yritysten yhdenvertaisuutta yhtenäisen lupa- ja valvontamenettelyn myötä. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa on hyvin tuotu esiin asiantuntijakuulemisten olennaiset näkökulmat. Kuten sosiaali- ja terveysvaliokuntakin, katsomme että esitys on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen. Jätämme kuitenkin valiokunnan lausuntoon eriävän mielipiteemme. Mielestämme perustettavalle virastolle tulisi turvata vahvemmat resurssit ja varmistaa uudistuksen onnistuminen arvioimalla uudelleen aikataulua.

Valtiovarainministeriöllä on suuri rooli sekä hyvinvointialueiden että valvontaorganisaation rahoituksen varmistamisessa. Vaarana on, että sekä palvelut että niiden valvonta heikkenevät säästöjen seurauksena. On tärkeää, että uudistuksen myötä palvelut tuotetaan paitsi yhdenvertaisemmin myös tehokkaammin. Toiminnan tehostaminen ei saa kuitenkaan tarkoittaa valvonnan heikentymistä, vaan toiminta on alusta alkaen voitava rakentaa vaikuttavammaksi. Eduskunnan oikeusasiamies toteaa lausunnossaan, että valvonnan tehokkuus edellyttää riittäviä voimavaroja, jotka etenkin aluehallintovirastoissa ovat tällä hetkellä olleet riittämättömiä. Oikeusasiamies korostaa, että valvonnan kehittämisessä olisi välttämätöntä luoda edellytykset turvata riittävät voimavarat, jotka myös suunnataan kulloinkin valvonnan tavoitteiden mukaisesti. Erityisesti haasteita on ollut lastensuojelun, vanhusten ja vammaisten henkilöiden oikeuksien sekä terveydenhuollon valvonnassa. Pidämme välttämättömänä, että perustettavalla virastolla on riittävät resurssit ohjata ja valvoa ihmisten perusoikeuksien ja sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilakien toteutumista.

On myös tärkeää, että valvontaviranomaisella on riittävästi resursseja valvontakäynteihin. Pelkkä omavalvonta ja ennakollinen valvonta eivät riitä takaamaan asiakas- ja potilasturvallisuutta. Etenkin tulisi kiinnittää huomiota haavoittuvassa asemassa olevien potilaiden ja asiakkaiden oikeuksien toteutumiseen ja varmistaa valvontaan riittävät voimavarat. Korostamme myös alueellisen asiantuntemuksen tärkeyttä valvonnassa, se on jatkossakin varmistettava, ja näin turvattava valvonnan laatu ja tehokkuus. Erityisesti palveluiden käyttäjien oikeusturvan toteutumisen kannalta on tärkeää, ettei valvontaa hoitava viranomainen etäänny valvottavista ja palveluiden käyttäjistä.

On myös huomioitava, että sote-uudistuksen ja substanssilakien uudistusten myötä soveltamisessa ja tulkinnassa on tällä hetkellä erilaisia käytäntöjä. Onkin haastavaa samanaikaisesti ratkoa näitä ongelmia ja panna toimeen suurta virastouudistusta. Perustettava virasto hoitaa useita ihmisten perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkittäviä tehtäviä, joten sen on oltava täysin toimintakykyinen heti perustamisestaan alkaen. Siksi pidämme välttämättömänä, että hallintovaliokunta arvioi vielä uudistuksen aikataulun tarkasti uudelleen. Mikäli uudistuksen voimaantulon ai-

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd, vihr, vas

kataulu osoittautuu liian lyhyeksi, se voi vaarantaa perusoikeuksien toteutumisen asianmukaisen valvonnan ja aiheuttaa ongelmia palveluiden käyttäjille ja tuottajille.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

*että hallintovaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (**Eriävän mielipiteen lausumaesitys**).*

Eriävän mielipiteen lausumaesitys

Eduskunta edellyttää, että hallitus varaa riittävät resurssit uuden Lupa- ja valvontaviraston perustamisvaiheeseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehokkaaseen valvontaan.

Helsingissä 25.4.2025

Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd
Aki Lindén sd
Bella Forsgrén vihr
Aino-Kaisa Pekonen vas

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksen valtion aluehallintouudistukseen liittyvästä lainsäädännöstä. Lailla säädettävään uuteen Lupa- ja valvontavirastoon tullaan kokoamaan pääasiassa nykyisten aluehallintovirastojen ja Valviran tehtävät sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueelle kuuluvat tehtävät. Käsittelemme eriävässä mielipiteessämme lakimuutosta sosiaali- ja terveysvaliokunnan toimialan näkökulmasta.

Alueiden tuntemus välttämätöntä

Valiokunnalle annettujen lausuntojen mukaan uudistus voi onnistuessaan yhdenmukaistaa valvonnan ja ohjauksen osittain eriytyneitä käytäntöjä. Tämä tavoite on kannatettava, mutta sen saavuttaminen on mahdollista vain, mikäli muutos johdetaan hyvin. Olennaisen tärkeää on seurata ratkaisujen ja tulkintojen yhtenäisyyttä, ja tarvittaessa on ohjeistettava niiden tekemisessä, jotta päätökset ovat linjassa laissa säädettyjen ehtojen kanssa. Myös valtakunnallisen viraston ja hyvinvointialueiden, elinvoimakeskusten ja maakuntaliittojen yhteistyön rakenteiden johtaminen on keskeistä yhden lupaviranomaisen mallissa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemisissa on noussut esille huoli alueellisen asiantuntemuksen turvaamisesta viraston toiminnassa. Mikäli uuden viraston toimintoja tullaan keskittämään jatkossa nykyistä harvemmille paikkakunnille, alueelliset verkostot ja alueiden tuntemus heikkenvät väistämättä ja yhteydenpito eri sidosryhmiin vähenee ja etääntyy.

Alue- ja paikallistuntemuksen tärkeys korostuu valvonta- ja neuvontatehtävissä. Alueellisen elinvoimaviranomaisen läsnäolo uhkaa heikentyä ja johtaminen keskittyä nyt esitettyssä mallissa. Muun muassa alueen väestön erityispiirteet ja palvelutarpeet tulisi tuntea läpi Suomen. Viranomaisilla tulisi olla myös kokonaiskäsitys esimerkiksi hyvinvointialueiden tekemistä kokonaisulkoistuksista ja paikallisista toimintaympäristöistä. Valvontaviranomaisen tulisi olla myös palveluiden käyttäjien ja tuottajien tavoitettavissa ja saavutettavissa.

Resurssien riittävyys

Keskusta on erittäin huolissaan ohjaus- ja valvontaresurssien riittävyydestä. Nämä resurssit ovat jo tällä hetkellä tarpeeseen nähden riittämättömiä. Myöskään muutuskustannuksiin ei ole varattu tarvittavaa rahoitusta. Esimerkiksi neuvonta- ja ohjausresurssien riittämättömyys hidastaa ammatinharjoittajien työskentelyn aloittamista ja pienten yritysten pääsyä markkinoille. Tämä on erittäin haitallista yhteiskunnan kokonaisedun näkökulmasta, mutta erityisen ikävää päätöstä odottavan ammattilaisen näkökulmasta.

Riittämättömät resurssit voivat johtaa myös asiakkaiden ja potilaiden perusoikeuksien ja oikeusturvan heikkenemiseen, virheiden kasvuun ja ratkaisujen yhdenmukaisuuden heikkenemiseen. Väestön ikääntyessä palvelutarpeet kasvavat, ja samalla kasvaa myös ohjauksen, neuvonnan ja valvonnan tarve. Resurssien riittävyyden seuranta on näistä syistä välttämätöntä.

Valiokunnan lausunto StVL 4/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

Hallituksen esitystä viedään eteenpäin kiireellä

Hallituksen tulisi antaa eduskunnalle sen tarvitsema aika lakiehdotusten käsittelyyn. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on joutunut nyt käsittelemään lakiehdotusta kiireellä. Valiokunta ei ole saanut aikataulusyistä tarpeellisia selvityksiä siitä, miten esimerkiksi lakkautettavien elinvoima-alueiden palvelut järjestetään. Tämä on vaikeuttanut kokonaiskuvan muodostamista asiasta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemisissa on nostettu esille myös huoli lakimuutosten toimeenpanoon varatun ajan riittämättömyydestä. Isojen uudistusten toimeenpanolle tulee varata riittävästi aikaa, jotta siirtymät tapahtuvat hallitusti ja perustoiminnot jatkuvat sujuvasti ja häiriötömästi muutoksen ylitse.

Lakimuutosten vaikutuksia tulee seurata ja arvioida

Pidämme välttämättömänä, että näin suuren muutoksen vaikutuksia seurataan huolellisesti. Vaikutuksia tulee arvioida kolmen vuoden sisällä uudistuksesta, ja pitää tehdä mahdolliset muutokset huomioiden sosiaali- ja terveyspalveluiden potilasturvallisuus ja palveluiden laatu sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yrityksiltä saatu palaute neuvonnan ja valvonnan toimivuudesta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.4.2025

Hilkka Kemppi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk